

nyezhetik, hogy a fizikai törvények meg nem ismerése mellett még az arányosság fogalmát is homályba burkolják a növendékek lelkében. Ha már tanítunk, tanítsunk helyesen vagy sehogy.

A mi a tankönyv methodikai részét illeti, arról csak elismerőleg szólhatok. Majdnem minden fejezet a tapasztalat, megfigyelés vagy kísérletezés tényeinek a felsorolásával kezdődik. Ezt követi a nyert tapasztalatok értelmezése, majd pedig a tapasztalatokból levont fizikai törvények fogalmazása. Azt is csak helyeselni lehet, hogy a szerzők az egyes fejezetekben a megfelelő részek elé ki is írták e címeket: kísérletek, értelmezés, következtetés, legalább a tanulók folyton figyelemztetve vannak arra, hogy mi módon jutottak a fizikai ismeretekhez.

Mindezek után a szóban forgó két műről nyert véleményemet a következőkben foglalhatom össze :

A szerzők egy munkából a lehető legnaivabb módon készítettek kettőt, u. m. : egy fizikát és egy természettant, s az így származott két munkát azután, mint a növendékek individualitása szerint készült, mondjuk a többi tankönyvekkel szemben elsőbbséget követelő két külön munkát bocsátották a tanuló fiatalság használatára.

E két munkában tévesen felfogott jelenségek, rosszul értelmezett fizikai fogalmak, felületesen magyarázott fizikai törvények oly sűrűn fordulnak elő, hogy még a sikerült előadási módszert sem hozhatom fel ebben az esetben e művek értékének az emelésére, mert attól lehet tartani, hogy a szerzők által használt jó módszer mellett a növendékek csakugyan el fogják sajátítani e műveknek a tartalmát. E két műre valóban csak annyit mondhatok : jól írt, rossz physika.

SZIJÁRTÓ MIKLÓS.

Aus dem Pädagogischen Universitäts-Seminar zu Jena. Siebentes Heft. Herausgegeben aus Anlass des 10jährigen Bestehens des durch Prof. Rein wiedereröffneten Seminars von früheren Mitgliedern. Langensalza, Verlag von Hermann Beyer und Söhne. 1897. 262 lap. Ára 3 márka.

E füzet a Rein jenai seminariumából időről-időre kikerülő füzetek hetediké. (Az ötödikre nézve l. a Magyar Pädagogia 1894. IX. számát.) A jelen kiadvány némiképen külsőleg is különbözik az utóbbiaktól, a mennyiben az eddigieket maga a seminarium igazgatója, Rein Vilmos, szerkesztette, míg az utolsót a seminariumi tagok maguk szerkesztették, mintegy ünnepi ajándécul mesterök számára. Alkalmat adott erre a seminarium újjászervezésének, illetőleg Rein vezetésének 10 éves fordulója. A jenai egyetem pädagogiai seminariumát eredetileg Stoy

alapította volt, és ennek halála után egyideig úgy látszott, hogy a seminarium, illetőleg a vele egybekapcsolt gyakorlóiskola is azon szomorú sorsra jut, mely egyebek között magának Herbartnak gyakorlóiskoláját Königsbergben és Zillerét Lipcsében érte, vagyis hogy alapítójával együtt alkotása is eltűnik a föld színéről. A jenai seminarium azonban, úgy látszik, mégis kedvezőbb csillagzat alatt született, mint a Herbart-féle pädagogia említett másik két jelentős gyakorlóiskolai alkotása. Néhány évvel Stoy halála után Rein Vilmost, az eisenachi tanítóképző-intézet igazgatóját hívták meg Stoy helyére, és ő újból megnyitotta az egyetem pädagogiai seminariumát és a vele kapcsolatos gyakorlóiskolát is. 11 seminariumi taggal kezdte Rein 10 évvel ezelőtti munkáját és az utolsó esztendőben 80-nál több volt a seminarium tagja, és egészben véve a 10 év lefolyása alatt 300-nál többen vittek innét pädagogiai impulsusokat, köztük számos francia, angol, amerikai, bolgár, szerb, örmény és magyar tanítóember is.

A tizedik évforduló emlékére irt füzet két részből áll. Az első 11 értekezést (Abhandlungen und Betrachtungen) tartalmaz, a második pedig 4 tudósítást (Berichte), valamenyit a seminarium régibb tagjaitól. Az értekezések a következők:

1. Ein Versuch geschichtlicher Darstellung in der Weise Herodots, als praktischer Beitrag zur Heimatsgeschichte. Von dr. phil. Gustav Lämmerhirt. 1. lapon. (A thüringiai történet egy részletének Herodotos modorában való előadása.)

2. Zur Reform des Volksschullesebuches. Geschichtliche Beiträge. Von dr. B. Mænnel. 25. lapon. (Történeti adalékok a népiskolai olvasókönyv reformjához.)

3. Die socialpolitischen Grundlagen der Pädagogik Pestalozzi's. Von Adolf Bär. (Pestalozzi pädagogiájának társadalompolitikai alapjai.) 47. lapon.

4. Die Erziehung in der Religion Jesu im Unterschiede zu der im dogmatischen Christenthums. Ein Beitrag zur Abhilfe eines unerträglichen Notstandes in unserer Jugenderziehung. Von Lic. theol. Dr. phil. Hermann Lietz. 86. lapon. (A Jézus vallásában való nevelés szemben a dogmatikus kereszténységre való neveléssel.)

5. Einige Bemerkungen über «malendes Zeichnen» im frühen Kindesalter. Von dr. Hermann T. Lukens. (A «festőrajzolás»-ról a korai gyermekévekben.) 153. lapon.

6. Theorie der Begabung. Selbstanzeige. Von Dr. Richard Bærwald. (A szerzőnek hasonló című könyvéről irt önismertetése.) 159. l.

7. Einige didaktische Bemerkungen zur Uebertragbarkeit der Gefühle. Von Oberlehrer Conrad Schubert-Dresden. (Néhány didaktikai megjegyzés az érzelmek átvihetőségéről.) 166. l.

8. Die Stellung des Menschen im naturkundlichen Unterricht. Von dr. G. Turió. (Az ember helyzete a természettudományi oktatásban.) 181. l.

9. Lehrer- und Lehrerinnen-Bildungsanstalten Englands in Verbindung mit den Universitäten. Von Catherine I. Dodd. (Az angol tanító- és tanítóképzőintézetek és az egyetemmel való kapcsolatuk.) 187. lapon.

10. Die Pflege des Zeitsinnes in der Schule. Von E. Scholz. (Az időérzék ápolása az iskolában.) 192. l.

11. Dörpfeld's anthropogogische Anschauungen. Von J. Trüler. (Dörpfeld nézetei az ember neveléséről. — Anthropogogia egy magától Dörpfeldtől nem egészen helyesen szerkesztett szó, melylyel egy nemcsak a gyermekre, hanem az emberre egészben véve kiterjedő nevelést akart megjelölni.)

A felsorolt értekezések nem egyenlő értékűek. Nagyon kimagaslik valamennyi közül a terjedelemre nézve is legnagyobbik, t. i. Lietz értekezése a vallástani oktatásról. Lietz, egy rendkívül képzett fiatal theológus, úgy látszik a legradikálisabb a vallásoktatás terén újabban fellépő németországi reformerek között. Lietz tisztán a synoptikus evangéliumokból összeállított Jézus-életrajzon és az ezt kiegészítő ótestamentumi részleteken (különösen a prófétákból, zoltárokból és Hiob könyvéből) alapuló vallásoktatást kíván és el akarja ejtetni a katechismuson alapuló dogmatikus tanítást. Erős tudományos apparatus, éles érveléssel, bár kissé terjengős scholastikus modorban adja elő meggyőződését, melyeket érdeklődéssel és tisztelettel kell fogadnia mindenkinek, ki előtt a vallásoktatás — sajnos — nálunk még mindig noli me tangere gyanánt emlegetett kérdései nem közömbösek, álljon az illető különben bármely táborban, orthodoxban vagy nem orthodoxban, sőt tartozzék bármely felekezethez is. Új, erős szellem leng felénk e fejtegetésekből, oly szellem, mely egyben a modern tudományé is és a modern erkölcsiségé is, a nélkül, hogy megszűnnék az örökkévaló hit és vallás szelleme lenni.

Schubert értekezése az érzelmek átvihetőségéről néhány figyelemreméltó adalékot nyújt a tanító egyéniségének hatásához, melylyel a pædagogiai elmélkedés rendesen csak nagy általánosságban végez, de részletes elemzésébe nem igen bocsátkozik. Mennyire hathat a tanító hangja, mimikája, egész magatartása a tanítvány érzelmvilágára, arra nézve egy pár talpraesett megjegyzést találunk Schubert értekezésében, mely azért még korántsem akarja a tanítót szinpadí effectusok hajhászására ösztönözni.

Egy közönségesen nem igen ápolts formalis nevelésemre, az időérzék nevelésére, hívja fel a figyelmet Scholz értekezése. Míg a tér-

érzéket, illetőleg térszemléletet a mindinkább átalakuló mértani, rajzoló és természettudományi oktatás mind intenzívebbül műveli, addig az idő-érzék fejlesztésére alig-alig történik valami. Folyton beszélünk az iskolában perczekről, órákról, évekről és évszázadokról, a nélkül, hogy a gyermekeknek kellő képzetük lenne ez időközökről. E hiánynak miként való megszüntetésére ad a szerző néhány okos tanácsot.

Érdekes világításban, bár kissé a panegyrikus túlzásával fejtegeti *Bär* Pestalozzi socialis politikai elveit; kevésbé sikerült, és mindenekelőtt nem eléggé egységes a kép, melyet Träper ad Dörpfeld ú. n. «anthropogoiái» nézeteiről.

A többi apróbb értekezés is egytől-egyig eléggé tanulságos.

A kötet II. részét tevő négy tudósítás a következő:

1. Der gegenwärtige Einfluss Herbarts in Amerika. Von Dr. C. C. Van Liew. (Herbart mai hatása Amerikában.) A 243. lapon.

2. Ueber den Zustand des Schulwesens in Bulgarien. Von Dr. N. Peskoff. (Az iskolaügy állapota Bulgáriában.) 250. l.

3. Das Studium der Herbart'schen Pädagogik in England. Von Dr. J. J. Findlay. (Herbart pädagogiájának tanulmányozása Angolországban.) 255. l.

4. Herbart'sche Pädagogik in Serbien. Von L. Protitsch. (Herbart-féle pädagogia Szerbiában.) 258. l.

E tudósítások mindannyian igaz elismeréssel szólnak a pädagogiai elméletnek és gyakorlatnak fellendüléséről hazájukban az újabb herbartista mozgalmak hatása alatt, melyeket különösen Rein seminariumban nevelkedett pädagogusok terjesztének az illető országokban.

WALDAPFEL JÁNOS.

Ueber Willens- und Charakterbildung auf physiologisch-psychologischer Grundlage. Von Dr. Julius Baumann. Berlin, 1897.

E folyóirat 6—7. számában ismertettem a Schiller- és Ziehentől megindított *Sammlung von Abhandlungen aus dem Gebiete der pädagogischen Psychologie* című irodalmi vállalatot. Azóta két újabb füzet jelent meg e vállalatból, *Die praktische Anwendung der Sprachphysiologie beim ersten Leseunterricht* von Hermann Gutzmann, és az, melynek címét ez ismertetés homlokára irtam. Gutzmann-nak mint gyakorló orvosnak és jeles physiologusnak (különösen torok- és gégebajokkal foglalkozik) értekezése kiváló figyelmet érdemel, mert oly téren mozog, melyet újabban nagyon elhanyagoltak a physiologusok és pädagogusok egyaránt. Miután vizsgálódásai csakis a hangok kiejtésére